

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

نظام قانونی حاکم بر فرایند پردازش، نگهداری و استفاده از داده پیام های شخصی در حقوق ایران و فرانسه

قاسم خادم رضوی

khademrazavi@irandoc.ac.ir

معرفی مباحث

۱. تبیین اهمیت حمایت از داده پیامهای شخصی

۲. منابع قانونی

۳. تبیین مفاهیم مرتبط با فرآیند پردازش و نگهداری داده پیام های شخصی

۴. حقوق اشخاص موضوع داده پیام های شخصی

۵. تعهدات مسئولین جمع آوری و پردازش داده پیام های شخصی

منابع قانونی:

الف: حقوق فرانسه

- قانون «انفورماتیک و آزادی ها» ۶ ژانویه ۱۹۷۸

- کار گروه ملی انفورماتیک و آزادیها: la CNIL

- قانون ۶ اوت ۲۰۰۴ در رابطه با «حفاظت افراد حقیقی نسبت به جمع آوری اطلاعات شخصی افراد»

ب: اتحادیه اروپا

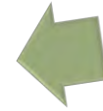
- رهنمود اروپایی ۲۴ اکتبر ۱۹۹۵ در رابطه با «حفاظت از داده پیام های شخصی»

در وهله اول ، قانونگذار به تقسیم بندی ارائه شده توسط قانون ۶ ژانویه ۱۹۷۸ یعنی جمع آوری اطلاعات متعلق به «بخش عمومی و بخش خصوصی» پایان داد.

در وهله دوم، قانون ۶ اوت ۲۰۰۴ با اعطای اختیار نظارت های آتی به کارگروه ملی انفورماتیک و آزادی ها بطور قابل ملاحظه ای قدرت کنترل این کارگروه را افزایش داده است.

در وهله سوم، قانون مزبور تفاوتی بین عملیات جمع آوری غیر خودکار اطلاعات شخصی افراد و مکانیسم جمع آوری خودکار اطلاعات افراد قائل نشده است

ج: حقوق
ایران

قانون تجارت
الکترونیکی مصوب
۱۷/۱۰/۱۳۸۲

تبیین فعالیتهای موضوع اعلام به کارگروه ملی انفورماتیک و آزادیها :

براساس پاراگراف ۱ ماده ۲ قانون ۶ اوت ۲۰۰۴ «قانون مزبور بر گردآوری
خودکار و غیر خودکار داده پیام های شخصی اعمال می شود» (...)

تبیین مفاهیم مرتبط با فرایند نگهداری و استفاده از داده پیامهای شخصی:

الف. پرونده حاوی داده پیام های شخصی

رهنمود اروپایی مرتبط با محافظت اشخاص حقیقی در مقابل جمع آوری داده پیام های شخصی ۲۴ اکتبر ۱۹۹۵ «مجموعه اطلاعات طبقه بندی شده که ممکن است بطور متمرکز یا غیر متمرکز و یا بر اساس تقسیمات اداری یا جغرافیایی گردآوری شده باشد»
قانون ۶ اوت ۲۰۰۴: «پرونده داده پیام های شخصی عبارت است از هر مجموعه ساخته شده از داده پیام های شخصی که بر اساس معیارهای مشخصی قابل دسترسی می باشد».

ب. داده پیام های شخصی

قانون ۶ ژانویه ۱۹۷۸ در ماده ۴ خود از عبارت «اطلاعات اسمی (تعیین کننده)» استفاده کرده است و تصریح نموده که: «اطلاعات اسمی اطلاعاتی هستند که تحت هر شکل و اندازه ای که باشند و به هر شکل که جمع آوری شده باشند امکان شناسایی اشخاص حقیقی موضوع اطلاعات را می دهد، خواه جمع آوری اطلاعات مزبور توسط شخص حقیقی و یا شخص حقوقی صورت گرفته باشد».

قانون ۶ اوت ۲۰۰۴ در رابطه با «حفاظت اشخاص حقیقی نسبت به جمع آوری داده پیام های شخصی» در بند ۲ ماده ۲ مقرر می دارد: « هر گونه اطلاعاتی که مربوط به شخص حقیقی شناسایی شده یا شخصی که به **صورت مسقیم یا غیر مستقیم** از طریق یک شماره شناسایی و یا عناصر دیگر مختص آن شخص قابل شناسایی باشد، داده پیام شخصی محسوب می شود. برای تعیین اینکه یک فرد قابل شناسایی می باشد یا خیر باید مجموعه اسباب و امکاناتی که فرد مسئول جمع آوری اطلاعات به منظور شناسایی در اختیار دارد را لحاظ کرد».

قانون تجارت الکترونیکی ایران در بند ۲ ماده ۲ خود داده پیام های شخصی را اینگونه تعریف می نماید: « داده پیامهای مربوط به یک شخص حقیقی مشخص و معین»

ج. پردازش خود کار داده پیام ها

براساس ماده ۵ قانون ۶ ژانویه ۱۹۷۸، « منظور از پردازش خود کار اطلاعات اسمی کلیه عملیات انجام شده به وسیله ابزار آلات خود کار به منظور جمع آوری ، ثبت، طراحی، اصلاح، محافظت و تخریب اطلاعات اسمی می باشد (...). ».

رهنمود اروپایی ۲۴ اکتبر ۱۹۹۵ پردازش داده پیام های شخصی را اینگونه تعریف نموده است: « مجموع عملیاتی از قبیل جمع آوری ، ثبت، سازماندهی، حفاظت، طراحی، تصحیح، استخراج، استفاده، پخش و یا هر گونه ارائه و همچنین حذف و تخریب که با کمک یا بدون استفاده از وسایل خود کار بر روی داده پیام های شخصی افراد صورت می گیرد»

پاراگراف ۳ ماده ۲ قانون قانون ۶ اوت ۲۰۰۴ مقرر می دارد: « مراد از پردازش داده پیام های شخصی مجموع عملیاتی از قبیل جمع آوری ، ثبت، سازماندهی، حفاظت، طراحی، تصحیح، استخراج، استفاده، پخش و یا هرگونه ارائه و همچنین حذف و تخریب می باشد که **با کمک یا بدون استفاده از وسایل خود کار بر** روی داده پیام های شخصی افراد صورت می گیرد».

مسئول پردازش داده پیام های شخصی

ماده ۳ قانون ۶ اوت ۲۰۰۴ مقرر می دارد: «مسئول پردازش داده پیام های شخصی، به جز انتساب مشخص و صریح توسط مقررات قانونی و یا مقررات مربوط به پردازش داده پیام ها، شخص، مقام دولتی، بخش خدماتی و یا سازمانی است که هدف از پردازش داده پیام ها و روش های انجام آن را تعیین می کند».

تعهدات شخص مسئول پردازش داده پیام ها

اطلاع رسانی ، امنیت، رازداری، استعمال داده پیام ها تنها برای منظوری که آنها جمع آوری شده اند، عدم حفظ داده پیام ها به شکل نامحدود، اجتناب از هر نوع اتوماتیسم در اتخاذ تصمیم و تعهد به عدم انتقال داده پیام های شخصی افراد به کشورهای غیر عضو اتحادیه اروپا

الف: تعهد به اعلام:

ماده ۲۲ قانون ۶ اوت ۲۰۰۴ ، قبل از شروع عملیات پردازش خود کار داده پیام های شخصی افراد، عملیات مزبور باید توسط مسئول پردازش داده پیام ها به اطلاع کارگروه ملی انفورماتیک و آزادی هابرسد.

ماده ۱ - ۲۶۶ قانون مجازات « صرف اقدام به پردازش خود کار داده پیام های شخصی افراد بدون رعایت تشریفات قانونی و مقدماتی مقرر در قانون، اگر چه بر اثر بی مبالاتی باشد ، مستلزم مجازات ۳ سال زندان و ۴۵ هزار € جریمه نقدی می باشد».

ب: تعهد به اطلاع رسانی

ماده ۱ - ۳۲ قانون اصلاح شده ۶ ژانویه ۱۹۷۸ مقرر می دارد: « فردی که داده پیام های شخصی آن جمع آوری شده است باید توسط مسئول جمع آوری داده پیام ها یا نماینده قانونی وی نسبت به موارد ذیل مطلع شود:

1. هویت مسئول جمع آوری داده پیام ها و در صورت لزوم هویت نماینده قانونی وی؛
2. هدف از جمع آوری داده پیام های شخصی؛
3. ویژگی اجباری یا اختیاری بودن پاسخ ها؛
4. پیامدهای احتمالی عدم پاسخ به برخی سؤال ها؛
5. افراد و اشخاص دریافت کننده داده پیام های مزبور؛
6. حقوقی قانونی اشخاص موضوع داده پیام ها نسبت به داده پیام ها؛
7. حسب مورد ، انتقال داده پیام های شخصی افراد به کشورهایی که عضو اتحادیه اروپا نمی باشند.

ج: تعهد امنیت و رازداری

ماده ۳۴ قانون اصلاح شده ۶ ژانویه ۱۹۷۸ مقرر می دارد: « مسئول پردازش داده پیام ها موظف است، با در نظر گرفتن ماهیت داده پیام های مورد جمع آوری و خطراتی که از این جمع آوری ناشی می شود، کلیه تدابیر لازم را به منظور حفظ امنیت داده پیام ها و بویژه جلوگیری از تغییر و آسیب دیدن آنها و یا دسترسی اشخاص ثالث غیر مجاز به این اطلاعات بیاندیشد (...). ».

در صورت عدم رعایت تعهد امنیت و رازداری، شخص خاطی به مجازات مقرر در ماده ۱۷ - ۲۲۶ قانون مجازات فرانسه محکوم می شود

د: تعهد استعمال داده های شخصی تنها به منظوری که آن اطلاعات جمع آوری شده اند

استفاده از داده پیام های شخصی افراد برای نیل به اهدافی غیر از آنچه که حین جمع آوری اطلاعات مزبور مد نظر بوده است ، به جز رضایت صریح شخص موضوع داده پیام ، انحراف از هدف اولیه محسوب شده و مطابق قانون مجازات فرانسه قابل مجازات می باشد

ه: تعهد به عدم حفظ و نگهداری داده های شخصی به صورت نامحدود

1. پردازش داده پیام هایی که با اهداف تاریخی ، آماری و یا علمی صورت گرفته باشد؛
2. پردازش داده پیام هایی که برای انجام تحقیقات در زمینه بهداشتی و سلامت ضرورت داشته باشد،
3. رضایت صریح شخص موضوع داده پیام ها؛
4. اجازه کارگروه ملی انفورماتیک و آزادی ها

و: تعهد به اجتناب از هر گونه اتوماتیسم در اتخاذ تصمیم

ح : تعهد عدم انتقال داده پیام شخصی به کشورهای غیر عضو اتحادیه اروپا

ماده ۶۸ قانون اصلاح شده ۶ ژانویه ۱۹۷۸ مقرر می دارد که « مسئول پردازش داده پیام ها تنها در صورتی می تواند داده پیام های شخصی را به کشورهای غیر عضو اتحادیه نمی باشد انتقال دهد که کشور منتقل الیه سطح حفاظتی مورد نیاز را جهت حفاظت از زندگی شخصی و حقوق و آزادی های اساسی اشخاص موضوع داده پیام ها تامین کند (...). ».

قانونگذار در برخی از موارد انتقال داده پیام های شخصی افراد را به سوی کشورهای غیر عضو اتحادیه اروپا اجازه داده است.

ماده ۶۹ قانون اصلاح شده ۶ ژانویه ۱۹۷۸ مقرر می دارد: « در صورت رضایت صریح شخص موضوع داده پیام ها و یا زمانیکه انتقال برای یکی از موارد زیر لازم و ضروری باشد، مسئول پردازش داده پیام ها می تواند داده پیام های شخصی افراد را به سوی کشورهای غیر عضو اتحادیه انتقال دهد: »

1. برای حفظ زندگی شخص موضوع داده پیام ها؛
2. برای حفظ منافع عمومی؛
3. برای رعایت تعهداتی که موجب تداوم، اجرا و یا دفاع از یک حق در دادگاه می باشد؛
4. برای کسب اطلاع در یک اداره عمومی که براساس مقررات قانونی و جهت ارائه اطلاعات به عموم ایجاد شده و قابل دسترسی برای کلیه اشخاص ذینفع می باشد؛
5. برای اجرای یک قرارداد بین مسئول پردازش داده پیام ها و شخص ذی حق و یا اجرای مراحل پیش از قرارداد بنا به درخواست شخص ذی حق؛
6. به منظور انعقاد یا اجرای قراردادی که، در جهت حفظ منافع شخص ذی حق، بین مسئول پردازش داده پیام ها و شخص ثالث منعقد می شود (...).

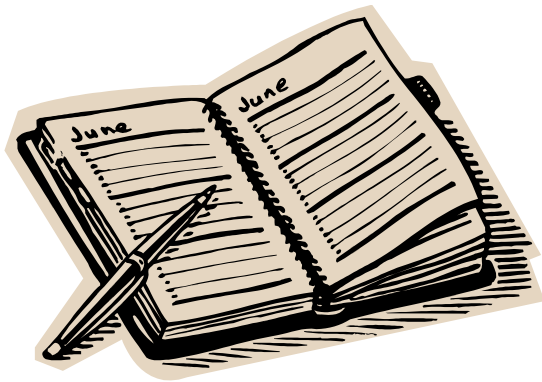
حقوق اشخاص موضوع داده پیام های شخصی

حق مخالفت با پردازش داده پیام های شخصی

ماده ۳۸ قانون اصلاح شده ۶ ژانویه ۱۹۷۸ مقرر می دارد: « هر شخص حقیقی بدلائل موجه حق مخالفت با پردازش داده پیام های شخصی خود را دارد. فرد مزبور حق دارد، بدون پرداخت هیچ گونه هزینه ای نسبت به اینکه داده پیام های شخصی اش مورد استفاده تجاری و تبلیغاتی توسط مسئول پردازش داده پیام ها قرار گیرد مخالفت کند (...).».

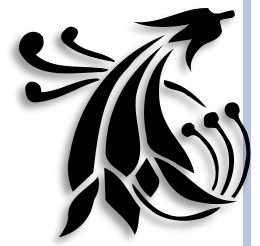
حق دسترسی به داده پیام های شخصی

- حق دسترسی شامل دو نوع امتیاز کاملاً متفاوت می باشد:
- حق سؤال کردن و مطالعه داده پیام ها؛
 - حق انتقال داده پیام های شخصی به افراد ذی حق.

حق تصحیح داده پیام های شخصی

معافیت مسئول جمع آوری داده پیام ها

- قانون گذار فرانسه در موارد ذیل مسئول پردازش داده پیام ها را از انجام این تعهد قانونی معاف می دارد:
- پردازش داده پیام هایی که صرفاً به منظور ثبت و در اختیار گرفتن عموم مردم صورت می گیرد.
 - پردازش داده پیام هایی که توسط موسسات غیر انتفاعی و مراکزی که دارای ماهیت مذهبی، فلسفی، سیاسی یا اتحادیه ای هستند صورت می گیرد مشروط بر اینکه اطلاعات مزبور مربوط به اعضای موسسات فوق الذکر باشد.
 - در حالتیکه مسئول پردازش داده پیام ها، یکنفر را به عنوان « نماینده حفاظت از داده پیام های شخصی » تعیین کرده باشد به گونه ای که شخص مزبور مسئول احترام به مقررات مربوط به قانون فوق الذکر باشد.

نظام قانونی حاکم بر پردازش داده های شخصی افراد در ایران

حفاظت از داده های شخصی حساس

ماده ۵۸ قانون تجارت الکترونیکی کشورمان مقرر می دارد: « ذخیره ، پردازش و یا توزیع داده پیام های شخصی مبین ریشه های قومی و نژادی ، دیدگاه های عقیدتی ، مذهبی ، خصوصیات اخلاقی و داده پیام های راجع به وضعیت جسمانی ، روانی و یا جنسی اشخاص بدون رضایت صریح آنها به هر عنوان غیر قانونی است».

ماده ۶۰ قانون فوق الذکر مقرر می دارد: « ذخیره ، پردازش و یا توزیع داده پیام های مربوط به سوابق پزشکی و بهداشتی تابع آیین نامه ای است که در ماده ۷۹ این قانون خواهد آمد».

به موجب ماده ۷۹ قانون تجارت الکترونیکی ایران: « وزارت بازرگانی موظف است زمینه های مرتبط با تجارت الکترونیکی را که در اجرای این قانون موثر می باشند شناسایی کرده و با ارائه پیشنهاد و تأیید شورای عالی فناوری اطلاعات ، خواستار تدوین مقررات مربوطه و آیین نامه های این قانون توسط نهادهای زیربط شود .

این آیین نامه ها و مقررات پس از تصویب هیأت وزیران به مرحله اجرا در خواهند آمد.
سایر آیین نامه های مورد اشاره این قانون به ترتیب ذیل تهیه خواهند شد:

الف: آیین نامه مربوط به مواد ۳۸ و ۴۲ این قانون به پیشنهاد وزارتخانه های بازرگانی ، امور اقتصادی و دارایی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ب: آیین نامه مربوط به مواد ۵۶ و ۷۵ این قانون به پیشنهاد وزارتخانه های بازرگانی و فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ج: آیین نامه مربوط به ماده ۶۰ این قانون به پیشنهاد وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.»

ناکافی بودن توافق شخص موضوع داده پیام

ماده ۵۹ قانون مزبور مقرر می دارد: «در صورت رضایت شخص موضوع داده پیام نیز به شرط آنکه محتوای داده پیام وفق قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی باشد ذخیره، پردازش و توزیع داده پیام های شخصی در بستر مبادلات الکترونیکی باید با لحاظ شرایط زیر صورت پذیرد:

الف. اهداف آن مشخص بوده و به طور واضح شرح داده باشند. (تعهد به اطلاع رسانی)
ب. داده پیام باید تنها به اندازه ضرورت و متناسب با اهدافی که در هنگام جمع آوری به شخص موضوع داده پیام شرح داده شده جمع آوری گردد و تنها برای اهداف تعیین شده مورد استفاده قرار گیرد. (تعهد به استفاده داده پیامها تنها برای مقاصد ذکر شده)

ج. داده پیام باید صحیح و روزآمد باشد.
د. شخص موضوع داده پیام باید به پرونده های رایانه ای حاوی داده پیام های شخصی مربوط به خود دسترسی داشته و بتواند داده پیام های ناقص و یا نادرست را محو یا اصلاح کند. (حق دسترسی و اصلاح)
هـ. شخص موضوع داده پیام باید بتواند در هر زمان با رعایت ضوابط مربوطه درخواست محو کامل پرونده رایانه ای داده پیام های شخصی مربوط به خود را بنماید. (حق مخالفت)

محافظت ناقص از شخص موضوع داده پیام ها

در رابطه با حق دسترسی به داده پیام ها و اصلاح آنها بند «د» ماده ۵۹ قانون فوق الذکر مقرر می دارد: «شخص موضوع داده پیام باید به پرونده های رایانه ای حاوی داده پیام های شخصی مربوط به خود دسترسی داشته و بتواند داده پیام های ناقص و یا نادرست را محو یا اصلاح کند.»
در ارتباط با حق مخالفت با جمع آوری داده پیام ها بند «ه» ماده فوق الذکر مقرر می دارد: «شخص موضوع داده پیام باید بتواند در هر زمان با رعایت ضوابط مربوطه درخواست محو کامل پرونده رایانه ای داده پیام های شخصی مربوط به خود را بنماید.»

تعهدات

حقوق ایران:

- ۱- تعهد به اطلاع رسانی
- ۲- تعهد به استفاده از داده پیام های شخصی تنها برای مقاصد ذکر شده

حقوق فرانسه:

- ۱- تعهد به اعلام
- ۲- تعهد به اطلاع رسانی
- ۳- تعهد به امنیت و رازداری
- ۴- تعهد به استعمال داده پیام های شخصی تنها به منظوری که آن اطلاعات جمع آوری شده اند
- ۵- تعهد به عدم نگهداری داده پیام ها به صورت نامحدود
- ۶- تعهد به اجتناب از هر گونه اتوماتیسم در اتخاذ تصمیمات
- ۷- تعهد به عدم انتقال داده پیام ها به کشورهای غیر عضو اتحادیه اروپا

حقوق

حقوق ایران:

- ۱- حق مخالفت با پردازش و نگهداری داده پیام ها
- ۲- حق دسترسی به داده پردازها
- ۳- حق تصحیح داده پیام ها

حقوق فرانسه:

- ۱- حق مخالفت با پردازش و نگهداری داده پیام ها
- ۲- حق دسترسی به داده پردازها
- ۳- حق تصحیح داده پیام ها

